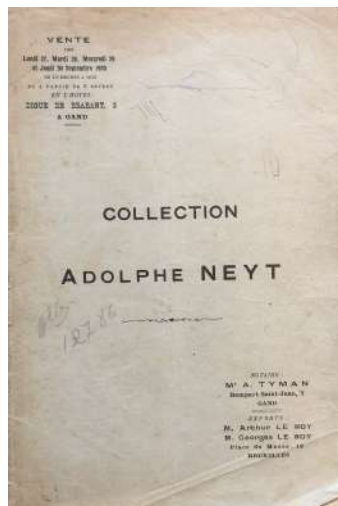

Albert Baertsoen en de kunstmarkt

In het archiefmateriaal dat over Albert Baertsoen bewaard bleef, zijn slechts enkele documenten te vinden die aangeven welk werk hij aan wie zou verkocht hebben. Om na te gaan wie tot Baertsoens cliënteel behoorde, is men daarom aangewezen op allerlei aanduidingen van indirecte aard. Het overzicht van tentoonstellingen waaraan hij bij leven heeft deelgenomen, met opgave van de tentoongestelde werken, biedt relevante aanwijzingen. Regelmatig werden immers werken tentoongesteld die al verkocht waren, en het gebeurde dat Baertsoen dan ook de naam (of de initialen) noteerde van de eigenaar. Een tweede indirecte bron zijn catalogi van openbare veilingen. Als gevolg van overlijden of van een verhuis, of gewoon ook omdat een verzamelaar zijn collectie wou vernieuwen, werden kunstverzamelingen wel vaker in hun geheel of gedeeltelijk, openbaar verkocht. Het kwam voor dat het veilinghuis dan uitdrukkelijk de naam van de eigenaar vermeldde, wellicht ook om op die manier de pedigree van de geveilde werken te garanderen. Daarnaast zijn er natuurlijk ook de museale aankopen, die meestal goed gedocumenteerd zijn.

Op de XIe tentoonstelling van L'Essor (Brussel 1887 a) stelde Baertsoen o.m. *Un bateau, Bas-Escout* (P.1887/11) en *Petite chapelle* (P.1887/04) tentoon, werken die respectievelijk in het bezit waren van **Fernand Scribe** (1851-1913) en **Armand Heins** (1856-1938). Het jaar nadien stelde Baertsoen bij L'Essor (Brussel 1888) *Coin de plage - temps gris* (P.1888/04) en *Plage, après-midi* (P.1887/05) tentoon, werken van respectievelijk Fernand Scribe en **Georges Buysse** (1864-1916). Hiermee zijn meteen de namen bekend van drie grote liefhebbers van Baertsoens werk, niet toevallig één verwant (Buysse) en twee goede vrienden (Scribe en Heins). Scribe zou de jaren nadien nog heel wat andere werken aankopen. Via zijn legaat kwamen in totaal acht werken in olieverf en één pastel in de collectie van het Museum voor Schone Kunsten Gent, waaronder *Vue des environs de Termonde* (P.1887/01). Ook Heins zou nog andere werken verwerven, o.m. *Sur la Tamise* (P.1890/04) en *Au bord de la crique* (P.1892/10).

Onder het cliënteel van Baertsoen bevonden zich inderdaad meerdere van zijn verwanten, vrienden en kennissen. De liberale Gentse politicus **Camille De Bast** (1845-1927) had *Le moulin à vent* (P.1882/02) in de collectie, misschien wel het eerste werk dat de jonge Baertsoen heeft verkocht of geschonken. Camille De Bast kocht ook *Chemin de banlieu, beau jour d'hiver* (P.1893/04). Andere Gentse liberale vooraanstaanden - advocaten, industriëlen en professionele politici - die werk van Baertsoen in huis hadden, zijn o.m. **Charles Boddart** (1842-1923), met *La route de Slykens* (P.1891/01), **Albert Story** (1862-1903), met *Meules sous la neige, vers le soir* (P.1893/11), **Adolphe Neyt** (1830-1892) en zijn echtgenote **Elisabeth Drory** (1837-1912), met *En*

Hollande (P.1892/03) en *Vieux pignons flamands* (P.1894/12), **Marc Baertsoen** (1860-1934), met *Terneuzen, le chenal au lever de lune* (P.1909/08), of **Albert Ceuterick** met *Soir sur la dune* (P.1892/11), *Le vieux couvent, Malines* (P.1913/03), en *Le Quai des Ménétriers à Bruges, étude IV* (P.1905/08), dat hij na het overlijden van Albert Baertsoen ontving van Baertsoens moeder voor zijn diensten als uitvoerder van het testament van de overleden kunstenaar.

Adolphe Neyt en Elisabeth Drory, door Carolus Duran, ca. 1871

De Galerie Georges Petit en de Salons van de Société Nationale in Parijs vertegenwoordigden voor Baertsoen een belangrijke afzetmarkt. De Franse componist en pianist **Raoul Pugno** (1852-1914), met wie Baertsoen een goede vriendschapsband zou ontwikkelen, kocht er *Le jardin de l'asile, I* (P.1904/05), kunsthandelaar **Siegfried Bing** (1838-1905) *Les toits rouges* (P.1890-1895/23), en toneelacteur **Benoît-Constant Coquelin** ("Coquelin aîné", 1841-1909) *Au béguinage, matin de neige* (P.1896/04). In 1894 werd **Georges Rodenbach** (1855-1898) de gelukkige eigenaar van *Le mur blanc, Flandre* (P.1893/01), dat meteen een ereplaats kreeg in zijn Parijse woning. Het was een werk waar de gevierde auteur bijzonder veel van hield.

Maar Baertsoens belangrijkste Parijse verzamelaar was zonder meer **Jacques Rouché** (1862-1957), de zeer gefortuneerde zaakvoerder en eigenaar van Parfums L.T. Piver Paris en latere directeur van de Parijse Opéra Garnier. Tussen 1903 en 1910 zou Rouché niet minder dan zes Baertsoens aankopen, waaronder de eerste versie van *Soir sur les quais* (P.1905/01) en *Maisons grises sur l'eau* (P.1904/03), en vooral ook het indrukwekkende *Gand, le soir* (P.1903/02), dat hij kocht op het Salon de la Société Nationale van 1904, nadat hij net naast *Le dégel à Gand* (P.1902/02) had gegrepen, dat op het Salon door Léonce Bénédicté werd gekocht voor het musée du Luxembourg. Toen dit laatste werk in 1925 opnieuw op de markt kwam, aarzelde de directeur-generaal van het ministerie van Wetenschappen en Schone Kunsten Paul Lambotte geen seconde. Hij beschouwde *Gand, le soir* als 'un des plus parfaits tableaux du peintre' en overtuigde minister van Schone Kunsten en Onderwijs Camille Huysmans om het doek aan te kopen voor de collecties van de Belgische Staat.

Jacques Rouché in zijn woning in de huidige Rue Henri-Rochefort in Parijs, ca. 1910

Parijs was natuurlijk ook de plaats waar de beau monde van over de hele wereld kunstaankopen kwam doen. Zo was het wellicht op uitdrukkelijk verzoek van de frequent in Parijs verblijvende Russische **prinses Maria Klavdievna Tenicheva** (1858-1928) dat Baertsoen een tweede versie borstelde van zijn *Derniers rayons* uit 1888, nu onder de titel *Soir sur l'Escaut* (P.1895/06). Na de Oktoberrevolutie en de vlucht van de prinses naar Frankrijk, kwam het werk terecht in het Hermitagemuseum in Sint-Petersburg. De Pools-Litouwse **prins Constantin Radziwill** (1850-1920) kocht in Parijs *La Lys à Gand - en novembre* (P.1896/12), en de Tsjechisch-Oostenrijkse zakenman **Carl Johann Faltis** (1857-1922) *Le couvent, Bruges* (P.1903/08) en *Vieux murs sur l'eau* (P.1903/09). Het Egyptisch-Franse echtpaar **Mohammed Mahmoud Khalil en Emilienne Luce Khalil** verwierf er, wellicht tijdens de overzichtstentoonstelling in de Galerie Georges Petit in 1919, *Soir sur les quais, étude, I* (P.1905/02) en *La Tamise à marée basse* (P.1915-1919/06). Eveneens in de marge van deze tentoonstelling ging de Japanse zakenman **Kojiro Matsukata** (1865-1950) over tot de aankoop van *Barges sur la Tamise* (P.1915/03) en *Kensington Gardens Londres* (P.1917/01).

Ook op andere plaatsen waar Baertsoen tentoonstelde, dienden kopers zich aan. De bekende Oostenrijkse kunstverzamelaar **Carl von Reininghaus** (1857-1929), kocht in Wenen *Vieilles maisons, nuage blanc, Zélande* (P.1897/02) en *Petite cour, Flandre* (P.1897/10).

Carl von Reininghaus door Egon Schiele, 1910

Opmerkelijk zijn de collega-kunstenaars die werken van Baertsoen kochten of van hem cadeau kregen. **Willy Grétor** (1868-1923) had *Chemin sous la neige, le matin* (P.1893/14) in de collectie, **Clara Voortman** (1853-1926) *Ruisseau gelé, matinée d'hiver* (P.1893/07), **Edmond Aman-Jean** (1858-1936) *Maisons flamandes* (P.1897/01), **Léon Lhermitte** (1844-1925) *Aux fortifications, neige* (P.1895/04), **Fritz Thaulow** (1847-1906) *Marée basse* (P.1890-1895/06) en *Vieux pont, Dixmude* (D.1897/01), **John Singer-Sargent** (1856-1925) *Soir sur la Tamise* (P.1915-1919/01), en **Frank Brangwyn** (1867-1956) *Bankside, Londres* (P.1916/02).

Ook kunstcritici die Baertsoen van nabij volgden, kochten of kregen zijn werken. Zo schonk Baertsoen in 1899 aan **Pol De Mont** (1857-1931) het doek *Seuil de l'église (II), Nieuport, automne* (P.1894/02), nadat De Mont eerder al (1897) een olieverfschets, wellicht een marine, had cadeau gekregen. **Lucien Jottrand** (1873-1957) had *Rue ensoleillée à Bruges* (P.1894/09) in de collectie, **Emile Verhaeren** (1855-1916) *La Lys à Gand, brume d'avril* (P.1894/15), en aansluitend op een verblijf op de Fafner kocht **Gabriel Mourey** (1865-1943) *L'impasse à Middelbourg* (P.1898/02); later kocht (of kreeg?) Mourey ook *La ruelle* (P.1904/01).

De aankopen van Baertsoens werken voor of door musea in binnen- en buitenland zijn relatief goed gedocumenteerd. De aankoop in 1894 door het **Parijse** musée du Luxembourg - de voorloper van het musée d'Orsay - van *Vieux canal en Flandre* (P.1893/16) zorgde voor sensatie in de Belgische kunstwereld, en werd snel gevolgd door twee andere aankopen door hetzelfde museum, nl. in 1900 het doek *Vieux quai, en novembre* (P.1897/08), dat een jaar later door het museum werd geruild voor *Petite cité au bord de l'eau, le soir, Flandre* (P.1899/01), en in 1904 *Le dégel à Gand* (P.1902/02). In 1895 werd voor het **Gentse** museum voor Schone Kunsten *Matin de neige en Flandre. Cordiers sur les remparts* (P.1895/05) aangekocht, terwijl het **Antwerpse** museum voor Schone Kunsten in 1898 overging tot de aankoop van *Soir en province (Flandre). Petite place en Flandre* (P.1897/03). Het jaar nadien werd de pastel *Le petit pont de Dixmude en décembre* (P.1898/01) aangekocht door de Galleria Internazionale d'Arte Moderna van **Venetië**, waar het werk dat jaar tijdens de Biënnale werd geëxposeerd. De huidige Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België - **Brussel** verwierven in 1901 *Chalands sous la neige* (P.1901/01) en in 1911 *Soir sur les quais* (P.1911/03, in 1914 geruild voor de nieuwe versie van het werk P.1914/05). Het museum voor Schone Kunsten van **Brugge** verwierf in 1907 het grote doek *Le Quai des Ménétriers à Bruges, ciel de septembre* (P.1905/04), terwijl het **Luikse** museum voor Schone Kunsten in 1912 *Le Luizengevecht sous la neige* (P.1911/04) zou aankopen.

Vandaag vindt men ook werken van Baertsoen in o.m. de Hermitage van **Sint-Petersburg**, het Musée Baron Martin in **Gray** (Frankrijk), het Mohamed Mahmoud Khalil Museum in **Cairo**, het National Museum for Western Art in **Tokyo** en de Edward A. Raczynski Gallery in het Poolse **Rogalin**. Ze werden niet specifiek voor deze musea aangekocht, maar zijn er aanwezig als gevolg van schenkingen of confiscaties, of omdat ze deel uitmaakten van de collectie van de oprichters van het museum.

René Vermeir
Vakgroep Geschiedenis
Universiteit Gent
12 oktober 2022